

CANYES I CANYARS, vida, tradició, naturalesa

Juan Emilio Prades Bel

- Les canyes (*Arundo donax*) és una espècie vegetal que no es autòctona de la mediterrània, solen proliferar a la vora dels horts, a vora de séquies, torrenteres, canals de reg, i a vora de rius i rierols com a vegetació de ribera, es caracteritza per marcar els nivells freàtics alts, allí on proliferen les canyes amb vigor sol ser terreny amb humitat, pot semblar que esta espècie siga una planta invasora de les riberes dels cursos hídrics, però el seu paper ha sigut molt important al llarg de la història del ser humà, la seua proliferació no és casual, ha sigut el ser humà el que ha influenciat antròpicament en la seua dispersió.

- Els canyars i les canyes han format part de la vida quotidiana dels llauradors i de la gent del món rural, fent-les servir matèries primes per fabricar-se eines i utensilis senzills, que han facilitat i ajudat en les activitats quotidianes de la gent del món rural, tant dins de la llar familiar com en les tasques del camp .

- Les canyes també han tingut una certa importància econòmica, com és el cas de pobles com la Torre Endoménech, Sant Mateu, Coves de Vinromà... que han segut sumministradors de costals de canyes per als cultius dels horts de les planes litorals, en general les canyes han esdevingut ser una eina de gran ajut, per penjar tomates, fabricar sols rasses de canyís i altillos a dins les casetes de llauradors, puntals, teulades, finestres, canyissos per eixugar i assecar les collites, com combustible per al foc, tanques, per portar cucs de viver en les paraes de sepets, per portar l'aliacra, falquetes per obrir les rames dels fruiters perque els entre el sol, per fer tanques amb canyes, canyissos per manipular els garrins i gallines, estaques, estaquetes, falquetes, amagatall-trampa per a poder casar tisorettes, artesanies (cortines de canya prima i canyissos per a les portes),

instruments musicals (canya badà, xulador de paper de fumar, pipes per a dolçaina, guitarra de canya, per fer reclams (mussols, merita, tords...), per caçar ocells en paranys i abealls, per fer gàbies amb canyes per plantar verdures enramadores: tomates, bajoca, cogombres, garrofó,...llengüeta per veure vi, per moure la sang per fer botifarres, per unflar la garra, per matar serps, per portar cucs de viver en les paraes de sepets, per portar l'escurçó (víbora) damunt, este era un amulet de bona sort pels jugadors de cartes, per traure i treballar al celler el vi de les botes, protecció natural de les riberes dels rius, per la pesca bornells, per fer-se eines per collir figes, garrofes, atmelles, per fer joguets,...

Com diu el refraner: ¡Les canyes, de mil faenes trauen!

- També cal ressaltar l'importantíssim paper que exerceixen els canyars en quant a la protecció de les terres de ribera, davant el perill que representen les grans avingudes torrencials d'aigua, els canyars canalitzen i envolcallen el llit natural de rius i rierols, actuen amb altres espècies típiques (baladres, olivardes, romigueres, fenassos, romers,...), i conjuntament eviten l'erosió torrencial i sistemàtica de l'acció de l'aigua.

- Temps enrere les canyes dels canyars es tallaven tots els anys, però ara ningú en fa cas, la vida i usos tradicionals quasi han desaparegut, i les nostres protagonistes allí es van fent velles i febles, en quant venen els aiguats s'emporten eixes titjes adultes que l'om haguera tingut que conrear per utilitzar-les als seus camps de cultiu i en les seues artesanies, i aleshores apareixen els problemes, de vegades solem fer com que no comprem, i culpem dels nostres errors als cicles naturals: